

Ігнатов Лев Миколайович, кандидат економічних наук, доцент, Вінницький фаховий коледж менеджменту, м. Вінниця, тел.: +380(98)9095139, e-mail: ignatov.l3v@gmail.com

Корнієнко Валерій Олександрович, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, тел.: +380(97)3344893, e-mail: valkorney1958@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6285-5707>

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЗАКОН ПРІОРИТЕТНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНІ ІМПЛІКАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню універсального закону пріоритетності як фундаментальної наукової концепції, що має міждисциплінарний характер та істотний вплив на різні сфери людської діяльності. Розглядається сутність закону пріоритетності в контексті загальної теорії наукового пізнання, де теорія трактується як система елементів, що пояснюють виникнення, взаємозв'язки та закономірності розвитку об'єкта дослідження.

Метою дослідження є здійснити комплексне міждисциплінарне дослідження універсального закону пріоритетності, визначити його сутність, структуру, механізми функціонування та вплив на різні рівні організації буття.

У дослідженні застосовано інтегративний підхід, що поєднує методологічний інструментарій різних наукових дисциплін – філософії, політології, соціології, психології, економіки, фізики, біології та кібернетики.

Обґрунтовано універсальність закону пріоритетності, що проявляється на всіх рівнях організації матерії. Розкрито об'єктивно-суб'єктивний характер пріоритетів, що мають як об'єктивну складову, яка відображає реальні закономірності буття, так і суб'єктивну, що залежить від людського сприйняття та ціннісних орієнтацій. Виявлено ієрархічну структуру та темпоральну динаміку пріоритетів, що демонструють як циклічні коливання, так і лінійні тренди.

Зроблено висновок, що закон пріоритетності є не лише абстрактним теоретичним конструктом, а практичним інструментом для оптимізації життєдіяльності на всіх рівнях – від особистого до глобального. Його розуміння і правильне застосування – необхідна умова успішного розвитку в складному, динамічному, взаємопов'язаному світі 21-го століття.

Ключові слова: пріоритет, закон пріоритетності, ієрархія, конструктивні та деструктивні пріоритети, темпоральність, потреби та цінності, наукове управління, глобальні виклики.

Ignatov Lev Mykolayovych, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Vinnytsia Professional College of Management, Vinnytsia, Tel.: +380(98)9095139, e-mail: ignatov.l3v@gmail.com

Korniienko Valeriy Oleksandrovych, Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Socio-Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Tel.: +380(97)3344893, e-mail: valkorney1958@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6285-5707>

THE UNIVERSAL LAW OF PRIORITY: THEORETICAL ASPECTS AND PRACTICAL IMPLICATIONS

Abstract. The article is devoted to a comprehensive study of the universal law of priority as a fundamental scientific concept with an interdisciplinary nature and significant impact on various spheres of human activity. The essence of the priority law is considered in the context of the general theory of scientific knowledge, where theory is interpreted as a system of elements explaining the emergence, relationships, and patterns of development of the research object.

To conduct a comprehensive interdisciplinary study of the universal law of priority, determine its essence, structure, functioning mechanisms and influence on various levels of organization of being.

The research employs an integrative approach combining methodological tools from various scientific disciplines – philosophy, political science, sociology, psychology, economics, physics, biology, and cybernetics.

The universality of the priority law, which manifests itself at all levels of matter organization, has been substantiated. The objective-subjective nature of priorities has been revealed, having both an objective component that reflects the real patterns of being, and a subjective one that depends on human perception and value orientations. The hierarchical structure and temporal dynamics of priorities have been identified, demonstrating both cyclical fluctuations and linear trends.

Conclusions: The law of priority is not just an abstract theoretical construct but a practical tool for optimizing life activities at all levels – from personal to global. Understanding and correctly applying it is a necessary condition for successful development in the complex, dynamic, interconnected world of the 21st century.

Keywords: priority, law of priority, hierarchy, constructive and destructive priorities, temporality, needs and values, scientific management, global challenges.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі, де інформаційні потоки зростають експоненційно, а технологічні та соціально-політичні трансформації прискорюються, проблема визначення істинних пріоритетів набуває критичного значення. Складність соціальних систем, екологічні виклики, геополітичні конфлікти, економічні та політичні кризи вимагають розробки фундаментальних концептуальних основ для розуміння механізмів формування та функціонування пріоритетів різних рівнів. Феномен пріоритетності пронизує всі сфери буття – від квантово-механічних процесів до

глобальних цивілізаційних тенденцій. Відсутність належного усвідомлення об'єктивних закономірностей формування пріоритетів призводить до багатьох кризових явищ як на особистісному, так і на суспільному рівнях. Формулювання та дослідження закону пріоритетності як універсального принципу організації буття постає методологічно необхідним кроком для розвитку інтегративного підходу до вивчення природних і соціальних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика пріоритетності розглядається в різних галузях знань, проте комплексного міждисциплінарного дослідження цього феномену бракує.

Ще Аристотель у своїх працях, зокрема в «Категоріях» і метафізиці, розробив концепцію онтологічного пріоритету, де субстанція (сутність) є первинною реальністю, а інші категорії (кількість, відношення, якість) вторинні відносно неї. Він критикував платонівські ідеї, стверджуючи, що форма і матерія нерозривно поєднані, а першопричина (нерухомий рушій) є фундаментом буття і руху. Ці ідеї заклали основу для розуміння пріоритетності як відношення між сутностями і явищами [1]. Його думки дають ґрунтовне розуміння категорії пріоритетності у філософії, особливо через призму аристотелівської онтології, що є фундаментом для подальших досліджень у політології, біології та фізиці.

Класичні філософські праці Платона «Держава» [2] та Н. Макіавеллі «Державець» [3] містять глибокі роздуми про пріоритети в управлінні державою.

Серед вагомих розробок варто відзначити дослідження А. Маслоу «Мотивація і особистість» [4], де він запропонував ієрархічну модель потреб, яка фактично відображає природну пріоритетність у задоволенні людських потреб. Е. Фромм у роботах «Мистецтво любити» [5] та «Втеча від свободи» [6] досліджував ціннісні пріоритети в контексті становлення особистості та міжособистісних відносин. С. Хокінг у своїх працях [7] торкався питань фундаментальних фізичних пріоритетів у будові Всесвіту. Дж. Неру [8] та А. Тойнбі [9] розглядали цивілізаційні пріоритети в історичному розвитку людства, а П. Друкер [10] аналізував пріоритети в контексті менеджменту.

Джозеф М. Джуран створив «Діаграму Парето», також відому як Принцип Парето або правило 80–20, і назвав її на честь Вільфредо Парето. Мільйони менеджерів досі покладаються на неї, щоб допомогти відокремити «життєво важливу меншість» від «корисної більшості» у своїй діяльності [11].

Майкл Стревенс — професор філософії в Нью-Йоркському університеті, дослідив роль так званого «пріоритетного правила», згідно з яким (більша частина) визнання дістається тому, хто першим повідомив про відкриття. Стревенс розглядає пріоритетну систему і, в більш загальному плані, будь-яку схему винагород за наукову діяльність як механізм для досягнення такого розподілу ресурсів між різними дослідницькими програмами, який забезпечує максимально можливу користь для суспільства. У своїй статті «The Role of the Priority Rule in Science» (Роль пріоритетного правила в науці), опублікованій у журналі «Journal of Philosophy» у 2003 році, Стревенс показує, що пріоритетна система особливо добре підходить для пошуку ефективного розподілу ресурсів у тих ситуаціях, характерних для наукових досліджень, коли будь-який успіх у

починанні після першого успіху приносить мало додаткової користі суспільству [12].

Однак потрібно зазначити, що проблематика пріоритетності у науковій сфері в Україні поки що пов'язана з відсутністю єдиного системного підходу, багатосуб'єктністю визначення пріоритетів, децентралізацією бюджетних коштів та необхідністю узгодження стратегічних управлінських рішень [13]. Пріоритети розглядаються здебільшого відособлено від інших управлінських рішень у науково-технологічній сфері, вони є «недостатньо обґрунтованими та практично не реалізуються» [14].

Метою статті є осмислення та формулювання універсального закону пріоритетності як фундаментального принципу організації буття на всіх рівнях – від природних до соціальних систем.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. З'ясувати сутність пріоритету та пріоритетності як універсальних характеристик буття.
2. Проаналізувати структуру, класифікацію та механізми дії пріоритетів.
3. Дослідити темпоральну динаміку пріоритетів та причини їх виникнення.
4. Показати діалектику конструктивних і деструктивних пріоритетів у контексті глобальних викликів сучасності.
5. Визначити роль потреб, інтересів та цінностей у формуванні пріоритетів.
6. Розглянути основні закони пріоритетності в різних сферах життя та діяльності людини.
7. Запропонувати інтегративний підхід до вивчення пріоритетності як міждисциплінарного феномену.

Виклад основного матеріалу. Етимологічно термін «пріоритет» походить від латинського «prior» (перший, важливіший). Пріоритетність, відповідно, є властивістю системи мати ієрархічно впорядковані елементи з різним ступенем значущості та впливу.

Закон пріоритетності можна визначити як об'єктивну закономірність функціонування складних систем, що проявляється через ієрархічну організацію їхніх елементів, нерівномірний розподіл енергії та ресурсів між ними, а також різний ступінь впливу окремих елементів на функціонування системи в цілому. Серед фундаментальних причин виникнення пріоритетів можна виділити: об'єктивну нерівномірність розподілу матерії, енергії та інформації у Всесвіті; обмеженість ресурсів при необмеженості потреб; різноманітність форм та рівнів організації матерії; ефективність ієрархічної організації; когнітивні особливості людської свідомості.

Важливо підкреслити, що виникнення пріоритетів не завжди є результатом суб'єктивного сприйняття. Хоча людська свідомість безумовно впливає на формування суб'єктивних пріоритетів, існують «об'єктивні пріоритети», що не залежать від людського сприйняття – наприклад, пріоритетність Сонця у Сонячній системі чи ядра в атомі.

Важливою характеристикою пріоритетів є їх ієрархічність – підпорядкованість нижчих пріоритетів вищим. Так, у функціонуванні держави економічні пріоритети підпорядковуються політичним, а ті, у свою чергу, можуть підпорядковуватися ідеологічним.

Розрізнення **конструктивних і деструктивних** пріоритетів є принципово важливим для розуміння діалектики розвитку складних систем. Конструктивні пріоритети – це ті, що сприяють розвитку, вдосконаленню, адаптації системи до змінюваних умов, зростанню її різноманітності та складності. Деструктивні пріоритети (або антипріоритети) – це ті, що призводять до деградації, спрощення, руйнування системи, зниження її адаптивного потенціалу. Безумовно, все відносно, і подібна класифікація та розуміння пріоритетів залежить від точки відліку, як об'єктивної, так і суб'єктивної.

У природних системах конструктивними пріоритетами є ті, що сприяють підтриманню екологічної рівноваги, біорізноманіття, еволюційному прогресу. Антипріоритетами виступають фактори, що порушують екологічний баланс – надмірна експлуатація ресурсів, забруднення середовища, інвазивні види тощо.

У соціальних системах конструктивними пріоритетами є мир, співпраця, справедливість, свобода, творчість, гуманізм. Антипріоритетами виступають війна, насильство, експлуатація, гноблення, дискримінація. При цьому важливо розуміти, що антипріоритети часто маскуються під конструктивні пріоритети, використовуючи привабливі ідеологічні конструкти для виправдання деструктивних дій.

Однією з найважливіших детермінант формування пріоритетів у живих системах, особливо в людському суспільстві, є **потреби та інтереси**. Саме вони визначають спрямованість діяльності, мотивацію, цільові установки як окремих індивідів, так і соціальних груп.

Класичною концепцією, що описує ієрархію людських потреб, є теорія Абрахама Маслоу [4]. Відповідно до неї, потреби людини утворюють ієрархічну структуру, де нижчі (фізіологічні) потреби мають бути задоволені перш ніж актуалізуються вищі (потреби в безпеці, приналежності, визнанні, самореалізації). Ця модель демонструє природну пріоритетність потреб, де базові потреби виживання мають перевагу над потребами розвитку.

Проблема пріоритетності інтересів стала центральною у філософії та політичній теорії Нікколо Макіавеллі [3]. У своїх працях, особливо у трактаті «Державець», він розглядав політику як сферу реалізації інтересів і балансування пріоритетів. Макіавеллі вперше чітко сформулював ідею політичного реалізму – підходу, що фокусується на реальних інтересах і співвідношенні сил, а не на ідеалістичних уявленнях.

Якщо потреби та інтереси визначають базові пріоритети, пов'язані з виживанням і розвитком, то **цінності** формують більш високий рівень пріоритетів, пов'язаних з етичними, естетичними, духовними аспектами буття. Цінності – це те, що має значущість для людини і суспільства, що визначає критерії оцінки явищ і подій, вибору цілей і засобів діяльності.

У різних культурах і цивілізаціях формуються різні ціннісні системи і, відповідно, різні системи пріоритетів. Наприклад, західна цивілізація традиційно

приділяє більше уваги індивідуальним свободам, раціональності, матеріальному добробуту. Східні цивілізації часто фокусуються на гармонії, традиціях, духовному розвитку. Різні ціннісні системи можуть як доповнювати одна одну, так і входити в конфлікт [15].

Аксіологічний вимір закону пріоритетності полягає у визнанні ієрархічної структури цінностей, де одні цінності мають перевагу над іншими. Така ієрархія може бути різною у різних культурах і філософських системах, але сам принцип ієрархічності цінностей є універсальним.

Розуміння закону пріоритетності вимагає аналізу **механізмів дії пріоритетів** – тих процесів і закономірностей, через які пріоритети впливають на функціонування та розвиток систем. Ми виділяємо кілька основних механізмів:

1. Концентрація ресурсів – пріоритети визначають напрямки розподілу енергії, матерії, інформації, фінансів, часу та інших ресурсів. Сфери, що визначені як пріоритетні, отримують більше ресурсів і, відповідно, мають більший потенціал розвитку.

2. Структурування системи – пріоритети визначають ієрархічну структуру системи, виділяючи ключові елементи, що мають більший вплив на її функціонування. Це проявляється як у природних (атом з ядром і електронами), так і в соціальних системах (владна вертикаль).

3. Спрямування еволюції – пріоритети задають напрямок розвитку системи, визначаючи, які елементи і функції будуть розвиватися і вдосконалюватися, а які – редукуватися або зникати.

4. Регуляція конфліктів – у випадку конфліктів інтересів або цілей пріоритети визначають, що має перевагу, а чим можна пожертвувати. Це один з ключових механізмів прийняття рішень як на індивідуальному, так і на колективному рівні.

5. Адаптація до змін – зміна пріоритетів є важливим механізмом адаптації системи до нових умов. У критичних ситуаціях відбувається швидка переоцінка пріоритетів для забезпечення виживання.

Основні принципи, які можна вважати фундаментальними, пов'язані з класичними логічними законами: законом тотожності, законом протиріччя, законом виключення третього, а також законом достатньої підстави. Ці закони забезпечують однозначність, послідовність і обґрунтованість у визначенні пріоритетів і порядку явищ чи понять [16]. На основі аналізу різноманітних проявів пріоритетності у природних і соціальних системах розглянемо основні (на наш погляд) закони пріоритетності в різних сферах життя та діяльності людини:

1. Закон ієрархічної організації – складні системи організовані ієрархічно, з виділенням ключових елементів, що мають більший вплив на функціонування системи в цілому.

2. Закон нерівномірного розподілу ресурсів – розподіл ресурсів (енергії, матерії, інформації, фінансів, часу) у системі є нерівномірним і визначається пріоритетами системи.

3. Закон динамічної рівноваги пріоритетів – стабільне функціонування системи потребує балансу різних пріоритетів; домінування одного пріоритету за рахунок інших може призвести до дисфункції системи.

4. Закон адаптивної трансформації пріоритетів – при зміні зовнішніх умов або внутрішнього стану системи відбувається переоцінка пріоритетів для адаптації до нових умов.

5. Закон Парето (принцип 20/80) [11] – приблизно 20% зусиль дають 80% результату, а решта 80% зусиль – лише 20% результату. Це відображає нелінійний характер впливу пріоритетів на результати діяльності.

6. Закон темпоральної динаміки пріоритетів – пріоритети змінюються з часом відповідно до етапів розвитку системи та змін середовища.

7. Закон діалектики конструктивних і деструктивних пріоритетів – у розвитку системи конструктивні пріоритети (ті, що сприяють розвитку) взаємодіють з деструктивними (ті, що призводять до деградації), формуючи загальну динаміку системи.

Однією з ключових характеристик пріоритетів є їх *темпоральність* – зміна з часом. Пріоритети не є статичними, вони динамічно трансформуються відповідно до змін зовнішнього середовища, внутрішнього стану системи, етапів її розвитку. У біологічній еволюції темпоральність пріоритетів проявляється через зміну адаптивних стратегій відповідно до змін екологічних умов. Види, що не здатні адаптувати свої пріоритети до нових умов, вимирають, поступаючись місцем більш адаптивним.

У індивідуальному розвитку людини темпоральність пріоритетів проявляється через зміну потреб, інтересів, цінностей відповідно до вікових етапів. У дитинстві пріоритетними є ігрова діяльність, пізнання світу, формування базових навичок. У юності – самовизначення, побудова відносин, освіта. У зрілості – професійна самореалізація, створення сім'ї, виховання дітей. У старості – збереження здоров'я, передача досвіду, осмислення життя.

У політиці пріоритетність означає здатність визначати найважливіші напрямки діяльності серед багатьох можливих. Владні структури постійно стикаються з обмеженістю ресурсів (час, бюджет, людський капітал), тому мають визначати, які питання вирішувати першочергово. Це особливо помітно під час формування державних бюджетів, коли відбувається розподіл коштів між різними сферами. Кризи змінюють пріоритетність завдань. Те, що вчора здавалося неважливим, сьогодні може стати критичним. Наприклад, під час пандемії COVID-19 системи охорони здоров'я стали першочерговим пріоритетом для більшості держав, відсунувши на другий план інші сфери.

Аналогічно, під час війни чи природних катастроф безпека та захист населення стають найвищим пріоритетом. На міжнародній арені держави, дбаючи про свій імідж, також керуються законом пріоритетності, визначаючи найважливіших партнерів, найнагальніші глобальні проблеми та найефективніші шляхи реалізації своїх зовнішньополітичних інтересів [17]. Геополітичні фактори часто впливають на те, які пріоритети обирає держава у своїй зовнішній політиці [18].

У таблиці 1 розкриємо вплив зовнішніх факторів на політичні пріоритети:

Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на пріоритети у політиці*

Фактор	Тип фактору	Вплив на пріоритетність	Приклади
Економічні кризи	Зовнішній	Зміщення фокусу на економічну стабілізацію та соціальний захист	Світова фінансова криза 2008, COVID-19
Безпекові загрози	Зовнішній	Пріоритет безпеки та оборони	Російсько-українська війна, тероризм
Технологічні зміни	Зовнішній	Актуалізація цифрової трансформації та інновацій	Штучний інтелект, кібербезпека
Кліматичні зміни	Зовнішній	Посилення екологічних пріоритетів	Зелена енергетика, адаптація інфраструктури
Демографічні тренди	Зовнішній	Зміна пріоритетів соціальної політики	Старіння населення, міграція
Громадянська активність	Зовнішній	Включення громадських пріоритетів до порядку денного	Протести, громадські кампанії
Політична культура	Внутрішній	Формування базових ціннісних орієнтирів політики	Ліберальні чи консервативні традиції, національні особливості
Інституційна структура	Внутрішній	Вплив на механізми прийняття рішень та впровадження пріоритетів	Парламентська чи президентська система, рівень децентралізації
Електоральні цикли	Внутрішній	Короткострокові пріоритети під час виборчих кампаній	Популістські обіцянки, фокус на швидкі результати
Партійна конкуренція	Внутрішній	Диференціація пріоритетів відповідно до ідеології	Соціал-демократичні vs неолиберальні пріоритети
Бюджетні обмеження	Внутрішній	Необхідність вибору між конкуруючими пріоритетами	Скорочення соціальних програм під час дефіциту
Групи інтересів	Внутрішній	Лобіювання галузевих пріоритетів	Підтримка окремих секторів економіки, податкові пільги
Медійний дискурс	Внутрішній	Формування суспільного порядку денного	Інформаційні кампанії, медіакратія

* Складено авторами

Розуміння закону пріоритетності є необхідною, але недостатньою умовою ефективного розвитку складних систем. Не менш важливим є *впровадження наукового управління* – системи методів і підходів, що дозволяють реалізувати визначені пріоритети найбільш оптимальним чином. Сучасне наукове управління базується на системному підході, що розглядає об'єкт управління як складну систему взаємопов'язаних елементів, що функціонує в динамічному середовищі. Особливу роль у науковому управлінні

відіграють методи встановлення пріоритетів, що дозволяють оптимально розподіляти обмежені ресурси. Серед таких методів можна виділити матрицю Ейзенхауера [19], принцип Парето, АБВ-аналіз [20].

Отже, звернімося до інтегральної таблиці, що систематизує наше розуміння універсального закону пріоритетності.

Таблиця 2

Універсальний закон пріоритетності*

I. Теоретичні аспекти закону пріоритетності

Вимір	Принцип	Сутність	Прояв
Онтологічний	Сутнісна ієрархія	Об'єктивно значуща домінанта в системі взаємодіючих елементів	Природні системи організовані ієрархічно (ядро в атомі, Сонце в Сонячній системі)
Гносеологічний	Пізнавальна черговість	Пізнання розвивається від головного до другорядного	Наукові теорії формуються навколо ключових аксіом і постулатів
Методологічний	Системна каузальність	Нерівномірний розподіл енергії та ресурсів між елементами системи	Приблизно 20% зусиль дають 80% результату (закон Парето)
Аксіологічний	Ціннісна градація	Ієрархічна структура цінностей, що може відрізнятися у різних культурах	Формування ціннісної ієрархії як універсальний принцип
Телеологічний	Цільова підпорядкованість	Мета вищого порядку підпорядковує собі цілі нижчого порядку	В державі економічні пріоритети підпорядковуються політичним, які підпорядковуються ідеологічним

II. Практичні імплікації універсального закону пріоритетності

Сфера застосування	Принцип пріоритетності	Практичний механізм	Наслідки порушення
Індивідуальна діяльність	Ієрархія потреб (за Маслоу)	Задоволення базових потреб перед вищими (фізіологічні → безпека → приналежність → визнання → самореалізація)	Дисбаланс особистісного розвитку
Організаційне управління	Концентрація ресурсів	Науковий менеджмент, метод Ейзенхауера, АБВ-аналіз	Неефективне використання ресурсів
Економічні процеси	Закон Парето (20/80)	Нелінійний розподіл результатів (20% зусиль дають 80% результату)	Неоптимальна алокація ресурсів

Політичні процеси	Реалізм Макіавеллі	Балансування пріоритетів на основі реальних інтересів і співвідношення сил	Політична невизначеність
Природні системи	Екологічний баланс	Підтримання біорізноманіття, еволюційний прогрес	Порушення екологічної рівноваги, деградація екосистем
Глобальний розвиток	Конструктивні пріоритети	Мир, співпраця, справедливість, свобода, творчість, гуманізм	Війна, насильство, експлуатація, гноблення, дискримінація

III. Фундаментальні закони пріоритетності

Закономірність	Сутність	Приклади прояву
Закон ієрархічної організації	Складні системи організовані ієрархічно, з виділенням ключових елементів, що мають більший вплив	Атом з ядром і електронами, владна вертикаль у соціальних системах
Закон нерівномірного розподілу ресурсів	Розподіл ресурсів (енергії, матерії, інформації, фінансів, часу) у системі є нерівномірним і визначається пріоритетами	Економічне фінансування пріоритетних галузей, розподіл енергії в організмі
Закон динамічної рівноваги пріоритетів	Стабільне функціонування системи потребує балансу різних пріоритетів	Баланс між економічним розвитком та екологією, між роботою та особистим життям
Закон адаптивної трансформації пріоритетів	При зміні зовнішніх умов або внутрішнього стану системи відбувається переоцінка пріоритетів	Зміна стратегії виживання видів при зміні екологічних умов
Закон Парето (принцип 20/80)	Приблизно 20% зусиль дають 80% результату, а решта 80% зусиль – лише 20% результату	20% клієнтів приносять 80% доходу; 20% проблем спричиняють 80% збитків
Закон темпоральної динаміки пріоритетів	Пріоритети змінюються з часом відповідно до етапів розвитку системи та змін середовища	Зміна пріоритетів від дитинства до старості, зміна домінуючих цінностей у різні історичні епохи
Закон діалектики конструктивних і деструктивних пріоритетів	Взаємодія конструктивних і деструктивних пріоритетів формує загальну динаміку системи	Баланс між творенням і руйнуванням у природі, між консерватизмом та інноваціями

IV. Механізми дії пріоритетів

Механізм	Сутність	Приклад прояву
Концентрація ресурсів	Пріоритети визначають напрямки розподілу енергії, матерії,	Пріоритетні сфери отримують більше ресурсів і мають більший потенціал розвитку

	інформації, фінансів, часу та інших ресурсів	
Структурування системи	Пріоритети визначають ієрархічну структуру системи, виділяючи ключові елементи	Організаційна структура установ з чіткою ієрархією посад і відповідальності
Спрямування еволюції	Пріоритети задають напрямок розвитку системи	Розвиток і вдосконалення пріоритетних органів у біологічних видів
Регуляція конфліктів	Пріоритети визначають, що має перевагу, а чим можна пожертвувати	Механізм прийняття рішень в умовах конфлікту інтересів
Адаптація до змін	Зміна пріоритетів як механізм адаптації системи до нових умов	Швидка переоцінка пріоритетів у критичних ситуаціях для забезпечення виживання

V. Класифікація пріоритетів

Критерій класифікації	Типи пріоритетів	Приклади
За рівнем системної організації	Космічні, планетарні, біосферні, соціальні, особистісні	Від фундаментальних фізичних законів до індивідуальних преференцій
За часовою перспективою	Короткострокові, середньострокові, довгострокові	Від щоденних завдань до стратегічних цілей розвитку цивілізації
За характером впливу	Конструктивні та деструктивні (антипріоритети)	Мир, співпраця, справедливість VS війна, насильство, експлуатація
За сферою прояву	Фізичні, біологічні, економічні, політичні, культурні, ідеологічні, релігійні	Закони фізики, біологічна еволюція, економічний розвиток, культурні цінності
За суб'єктом	Індивідуальні, групові, національні, загальнолюдські	Особисті цілі, корпоративні стратегії, національні інтереси, глобальні цінності
За темпоральною динамікою	Циклічні, еволюційні, революційні	Сезонні зміни у природі, поступові зміни цінностей, різкі зміни пріоритетів у кризах

*Складено авторами

Висновки. Проведений аналіз феномену пріоритетності як універсального закону організації буття дозволяє сформулювати кілька ключових висновків.

Закон пріоритетності пронизує всі рівні буття – від квантових процесів до глобальних цивілізаційних тенденцій. Він має подвійну природу: об'єктивну, що відображає реальні закономірності світу, та суб'єктивну, пов'язану з людським сприйняттям і цінностями.

Пріоритети формують динамічну ієрархію, яка змінюється з часом, демонструючи як циклічні коливання, так і лінійні тренди. У складних системах

постійно взаємодіють конструктивні пріоритети, що сприяють розвитку, та деструктивні, що ведуть до спрощення.

Пріоритети функціонують через концентрацію ресурсів, структурування системи та регуляцію конфліктів. Вони тісно пов'язані з потребами, інтересами та цінностями, утворюючи складні петлі зворотного зв'язку. Розуміння цього закону – не просто теоретичний конструкт, а практичний інструмент оптимізації життєдіяльності на всіх рівнях. Подальші дослідження можуть розвиватись у напрямку математичного моделювання, прогнозування змін пріоритетів, вивчення їх нейрофізіологічних механізмів та розробки методів ефективного управління.

Література:

1. Баумейстер А. Теорія субстанції у Аристотеля. *Sententiae*. 2010. XXII. № 1. С. 3–62.
2. Платон. Держава / Пер. з давньогрецької. Київ : Апріорі, 2020.
3. Мак'явеллі Нікколо. Державець. Харків: Андронум, 2020. 88 с.
4. Maslow A. H. *Motivation and Personality*. New York : Harper & Row Publishers, 1954. 411 p.
5. Фромм Е. Мистецтво любові / пер. з англ. В. Кучменко. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 192 с.
6. Фромм Е. Втеча від свободи / пер. з англ. М. Яковлева. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 288 с.
7. Hawking S. W. *A Brief History of Time: From the Big Bang to Black Holes*. New York : Bantam Press, 2011. 212 p.
8. Nehru J. *The Discovery of India*. New Delhi : Oxford University Press, 1946. – 640 p.
9. Toynbee A. J. *A Study of History*. London : Oxford University Press, 1934–1961. 12 vols.
10. Drucker P. F. *The Practice of Management*. New York : Harper & Row, 1954. 320 p.
11. Pareto Principle (80/20 Rule) & Pareto Analysis Guide. URL: <https://www.juran.com/blog/a-guide-to-the-pareto-principle-80-20-rule-pareto-analysis/> (дата звернення: 06.05.2025).
12. Strevens M. The Role of the Priority Rule in Science. URL: <https://philpapers.org/rec/STRTRO-5> (дата звернення: 06.05.2025).
13. Корецький А. І. Пріоритети інноваційного розвитку економіки України: наукометричний аспект : монографія. Київ : ТОВ «ДКС центр», 2017. 160 с.
14. Хаустова В. Є., Решетняк О. І. Особливості організації наукової діяльності в країнах ЄС та Україні. *Бізнес-інформ*. 2019. № 7. С. 122–137.
15. Єремєєва І. А. Теорії цивілізацій та міжнародні конфлікти : підруч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 144 с.
16. Димитров В. Закони управління і новітні методологічні підходи. URL: <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2009/4/12.pdf> (дата звернення: 06.05.2025).
17. Денисюк С. Г., Корнієнко В. О. Імідж України у внутрішньополітичних і геополітичних контекстах сучасності. *Studia Politologica Ucraino-Polonia*. Вип. 4. Житомир-Київ-Краків : ФОП Євенок О.О., 2014. С. 93–101.
18. Руденко О. Геополітичні пріоритети державного управління забезпеченням суспільної стабільності. *Геополітика України : історія і сучасність* : зб. наук. пр. / МОН України, Закарпат. держ. ун-т. Ужгород, 2010. Вип. 3. С. 6–25.
19. Матриця Ейзенхауера. URL: <https://www.management.com.ua/blog/3483> (дата звернення: 06.05.2025).
20. Встановлення пріоритетів за допомогою аналізу АБВ. URL: <https://library.if.ua/book/3/407.html> (дата звернення: 06.05.2025).

References:

1. Baumeister, A. (2010). Teoriia substantsii u Arystotelia [Theory of Substance in Aristotle]. *Sententiae, XXII(1)*, 3-62 [in Ukrainian].
2. Platon. (2020). *Derzhava* [Republic]. (Trans. from Ancient Greek). Kyiv: Apriori [in Ukrainian].
3. Makiavelli, Nikkolo. (2020). *Derzhavets* [The Prince]. Kharkiv: Andronum [in Ukrainian].
4. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row Publishers.
5. Fromm, E. (2017). *Mystetstvo liubovi* [The Art of Loving]. (V. Kuchmenko, Trans.). Kharkiv: Knyzhkovyi Klub "Klub Simeinoho Dozvillia" [in Ukrainian].
6. Fromm, E. (2019). *Vtecha vid svobody* [Escape from Freedom]. (M. Yakovleva, Trans.). Kharkiv: Knyzhkovyi Klub "Klub Simeinoho Dozvillia" [in Ukrainian].
7. Hawking, S. W. (2011). *A Brief History of Time: From the Big Bang to Black Holes*. New York: Bantam Press.
8. Nehru, J. (1946). *The Discovery of India*. New Delhi: Oxford University Press.
9. Toynbee, A. J. (1934–1961). *A Study of History* (12 vols.). London: Oxford University Press.
10. Drucker, P. F. (1954). *The Practice of Management*. New York: Harper & Row.
11. Pareto Principle (80/20 Rule) & Pareto Analysis Guide. (n.d.). Retrieved May 6, 2025, from <https://www.juran.com/blog/a-guide-to-the-pareto-principle-80-20-rule-pareto-analysis/>
12. Strevens, M. (n.d.). The Role of the Priority Rule in Science. Retrieved May 6, 2025, from <https://philpapers.org/rec/STRTRO-5>
13. Koretskyi, A. I. (2017). *Priorytety innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy: naukometrychnyi aspekt* [Priorities of Innovative Development of Ukraine's Economy: Scientometric Aspect]. Kyiv: TOV "DKS tsentr" [in Ukrainian].
14. Khaustova, V. Ye., & Reshetniak, O. I. (2019). Osoblyvosti orhanizatsii naukovoï diïalnosti v krainakh YeS ta Ukraini [Features of Organization of Scientific Activity in EU Countries and Ukraine]. *Biznes-inform*, 7, 122-137 [in Ukrainian].
15. Yermieieva, I. A. (2021). *Teorii tsyvilizatsii ta mizhnarodni konflikty* [Theories of Civilizations and International Conflicts]. Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].
16. Dymyrov, V. (2009). *Zakony upravlinnia i novitni metodolohichni pidkhody* [Laws of Management and New Methodological Approaches]. Retrieved May 6, 2025, from <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2009/4/12.pdf> [in Ukrainian].
17. Denysiuk, S. H., & Korniienko, V. O. (2014). Imidzh Ukrainy u vnutrishnopolitychnykh i heopolitychnykh kontekstakh suchasnosti [Image of Ukraine in Domestic Political and Geopolitical Contexts of Modern Times]. *Studia Politologica Ucraino-Polonia*, 4, 93-101. Zhytomyr-Kyiv-Krakiv: FOP Yevenok O.O. [in Ukrainian].
18. Rudenko, O. (2010). Heopolitychni priorytety derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam suspilnoi stabilnosti [Geopolitical Priorities of Public Administration in Ensuring Social Stability]. *Heopolityka Ukrainy: istoriia i suchasnist*, 3, 6-25. Uzhhorod: Zakarpat. derzh. un-t [in Ukrainian].
19. Matrytsia Eizenkhauera [Eisenhower Matrix]. (n.d.). Retrieved May 6, 2025, from <https://www.management.com.ua/blog/3483> [in Ukrainian].
20. Vstanovlennia priorytetiv za dopomohoiu analizu ABV [Setting Priorities Using ABC Analysis]. (n.d.). Retrieved May 6, 2025, from <https://library.if.ua/book/3/407.html> [in Ukrainian].